SIMARINE-NATURA
LIFE10NAT/SI/141
www.simarine-natura.ptice.si

Projekt SIMARINE-NATURA:

»Vzpostavitev morskih območij Natura 2000 za sredozemskega vranjeka (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*) v Sloveniji«

Kratko poročilo za deležnike

30.9.2014

Slovensko morje in varstvo narave

Slovensko morje je kljub majhnosti izredno pomemben življenjski prostor številnih rastlinskih in živalskih vrst. Med njimi je več redkih in ogroženih, za katere je treba načrtno zagotoviti ustrezne razmere, da bo omogočena njihova dolgoročna ohranitev. Ena od teh vrst je sredozemski vranjek (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*), ribojeda morska ptica iz družine kormoranov.

Sredozemski vranjek

Sredozemski vranjek se pri nas v največjem številu pojavlja poleti in jeseni, to je po končani gnezditvi, ki poteka na neobljudenih predelih obale in otokov južneje v Jadranu. Slovensko morje kot del Tržaškega zaliva je za več kot 1500 osebkov teh ptic izjemnega pomena za preživetje izven gnezditvene sezone, saj je plitvo in bogato z ribami, ki so njihov glavni vir hrane. Gre za ekonomsko nepomembne vrste, kot sta denimo črni glavoč (*Gobius niger*) in volkec (*Serranus hepatus*), zato sredozemski vranjek ne predstavlja tekmeca ribičem.

Slika 1: Mladi sredozemski vranjek (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*) suši omočeno perje. Foto: Tone Trebar

Sredozemskega vranjeka ogroža več človekovih dejavnosti. Največji problem predstavljajo motnje na gnezdiščih, kar gnezdeče kolonije vranjekov omejuje na vse bolj redke odročne in neobljudene otoke. Drugi problem predstavlja neželeni ulov v ribiške mreže, kamor se vranjeki zapletajo pri potapljanju na dno morja, kjer lovijo ribe. Sredozemskega vranjeka, pa tudi številne druge vrste morskih ptic, potencialno ogrožajo tudi morebitna razlitja nafte in njenih derivatov v morje.

Natura 2000

Natura 2000 je sistem varstva narave, ki je v veljavi v Evropski uniji. Gre za omrežje območij, ki so na evropski ravni najpomembnejša za ohranjanje ogroženih vrst in habitatnih tipov. V okviru projekta SIMARINE-NATURA bomo opredelili morska območja Natura 2000, ki bodo namenjena ohranjanju sredozemskega vranjeka pri nas. Aprila 2012 so ta status že dobila skupinska prenočišča vranjekov na gojiščih školjk pri Sečovljah, Strunjanu in Debelem rtiču, v okviru projekta pa bodo opredeljena tudi najpomembnejša območja za prehranjevanje vranjekov.

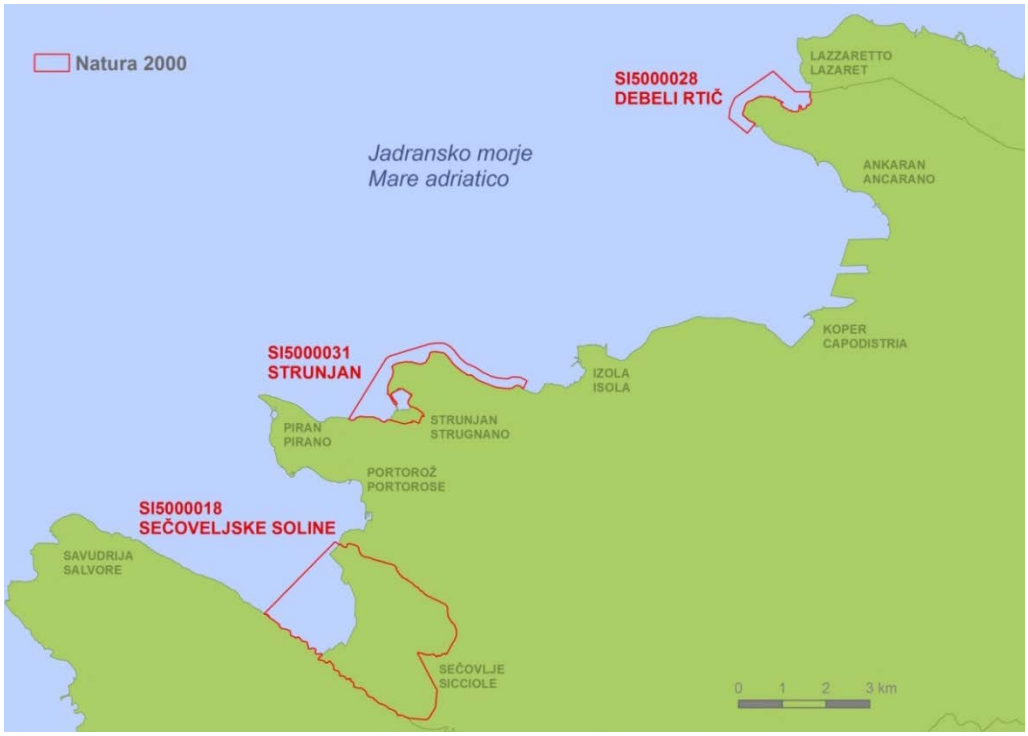

Slika 2: Morska območja Natura 2000 za sredozemskega vranjeka, ki so bila razglašena ob širitvi omrežja leta 2014. V območjih Sečoveljske soline in Strunjan je bil vranjek le dodan kot varovana vrsta, območje Debeli rtič pa je bilo opredeljeno na novo.

Raziskave v okviru projekta SIMARINE-NATURA

Z namenom, da bi pridobili kar se da kvalitetne podatke, na osnovi katerih bomo opredelili območja Natura 2000 za sredozemskega vranjeka pri nas, smo v letih 2011-2014 izvedli obširne raziskave številčnosti, razširjenosti in prehrane sredozemskih vranjekov v slovenskem

morju. Raziskave so potekale po sodobnih mednarodno uveljavljenih metodah. Proučevali smo, kako se spreminja številčnost vranjekov na skupinskih prenočiščih tekom leta in tekom dneva, ter značilnosti njihovih prenočišč. Razširjenost in gostoto vranjekov na odprtem morju smo ugotavljali po standardni metodi za štetje morskih ptic na morju (ESAS – European Seabirds At Sea), ki je v veljavi na območju evropskih morij in oceanov. Gre za štetje s čolna po vnaprej določeni poti (transektu) na morju. S pomočjo GPS sledilnih naprav, ki smo jih namestili na več osebkov, pa smo ugotavljali, kakšne so značilnosti domačih okolišev posameznih sredozemskih vranjekov. Prehrano vranjekov smo ugotavljali s pomočjo analize njihovih izbljuvkov, v katerih se obdržijo neprebavljeni deli rib, kot so luske in slušne koščice, ki omogočajo določitev vrst zaužitih rib.

Postopek opredelitve območij Natura 2000

Vsi ti podatki predstavljajo znanstveno osnovo za opredelitev novih morskih območij Natura 2000 za sredozemskega vranjeka. Postopek opredelitve in razglasitve poteka v več etapah, v katerih so poleg DOPPS udeleženi tudi mednarodna zveza nevladnih organizacij za varstvo narave BirdLife International, Zavod RS za varstvo narave, Ministrstvo za okolje in prostor ter Vlada RS (Slika 3).

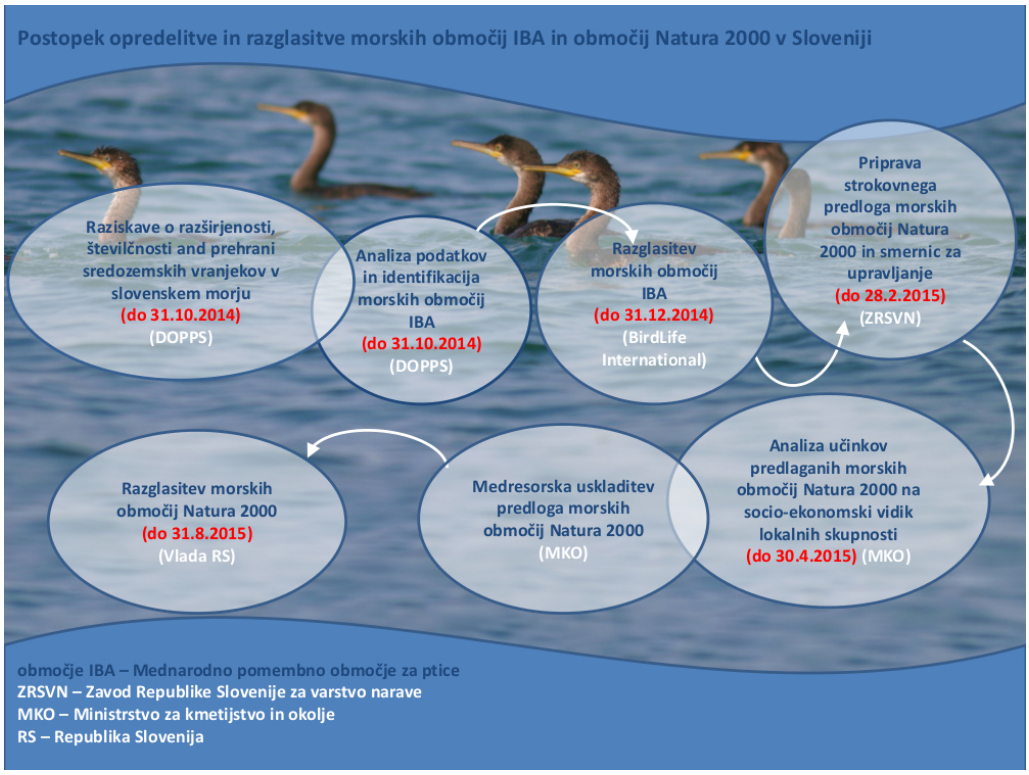

Slika 3: Postopek razglasitve novih morskih območij Natura 2000 za sredozemskega vranjeka v slovenskem morju

Vloga lokalnih skupnosti in drugih deležnikov

Ker so nastajajoča območja Natura 2000 na morju tesno povezana z dejavnostmi in načrti številnih sektorjev, je že v fazi njihove priprave zelo pomembna komunikacija z različnimi

deležniki s področja ribištva in ribogojstva, pomorstva, turizma, okoljevarstva in naravovarstva, znanosti … Hkrati z opredelitvijo območij bodo izdelane tudi smernice za njihovo upravljanje, v katero morajo biti smiselno integrirane dejavnosti, ki se bodo na tem območju izvajale. Delavnice, ki jih organiziramo v okviru projekta, so namenjene vzpostavitvi čim boljše komunikacije med deležniki ter izmenjavi kvalitetnih informacij in konstruktivnih idej, pa tudi priložnost za izražanje pomislekov glede nove prostorske kvalitete na območju slovenskega morja – Nature 2000.

Spremljevalne aktivnosti projekta

V okviru projekta SIMARINE-NATURA potekajo tudi številne izobraževalne in promocijske aktivnosti, kot so predavanja in ekskurzije za šolarje, študente in splošno javnost, predstavitve na stojnicah, predvajanje kratkega dokumentarnega filma »Sredozemski vranjek« produkcije EKOFILM.ORG (https://vimeo.com/84434321) … Izdali smo tudi ilustrirano otroško slikanico s pobarvanko »Vranjek Ari in njegovo prvo potovanje« avtoric Petre Vrh Vrezec in Kristine Krhin ter plakat o vranjeku in morskih območjih Natura 2000.

V Prirodoslovnem muzeju pa je v biološki vitrini četrtletja do konca leta 2014 na ogled razstava »Sredozemski vranjek in varstvo slovenskega morja«. Pri izobraževalnih in promocijskih aktivnostih tesno sodelujemo s Krajinskim parkom Strunjan.

Protokol za ukrepanje v primeru razlitij nafte in njenih derivatov

V okviru projekta poteka tudi priprava protokola (smernic) za ukrepanje ob pojavu zaoljenih ptic in ostalih prostoživečih živali zaradi nenadnih onesnaženj z nafto in njenimi derivati na vodnih in priobalnih zemljiščih morja in celinskih voda. Protokol pripravlja delovna skupina strokovnjakov s pristojnih inštitucij: Agencija RS za okolje, Uprava RS za zaščito in reševanje, Uprava RS za pomorstvo, Veterinarska ambulanta d.o.o. Koper, Zatočišče za prostoživeče živalske vrste Golob d.o.o. iz Mute, Komunala Koper d.o.o. ter DOPPS.

V novembru 2013 je bilo izvedeno tudi dvodnevno usposabljanje za prostovoljce, ki bodo lahko ob morebitnem razlitju z nafto priskočili na pomoč ustreznim strokovnim službam in sicer je prvi dan potekal teoretični del v Sežani ter drugi dan praktična vaja v Kopru.

SIMARINE-NATURA
LIFE10NAT/SI/141
www.simarine-natura.ptice.si

O projektu SIMARINE-NATURA

Koordinator projekta je Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS), pridružena upravičenca pa sta Javni zavod Krajinski park Strunjan in Ministrstvo za okolje in prostor. Projekt se sofinancira iz sredstev LIFE, finančnega instrumenta EU za okolje. Sofinancerji iz slovenskega okolja pa so: Luka Koper d.d., Mestna občina Koper, Občina Izola in Občina Piran.

Kaj pa po zaključku projekta?

V okviru projekta bodo vzpostavljena morska območja Natura 2000, vendar je to šele prvi korak na poti do učinkovitega varstva sredozemskega vranjeka. Skupaj z novimi morskimi območji Natura 2000 bodo določene tudi smernice za njihovo upravljanje. Ohranjanje varovanih vrst v okviru omrežja Natura 2000 je namreč tesno povezano s človekovo dejavnostjo, ki naj bi bila spodbujena tako, da omogoča sobivanje človeka z varovanimi vrstami. Tem vzpodbudam so namenjeni tudi evropski skladi, kot je Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo (ESPR) in okoljski sklad LIFE. Tekom projekta SIMARINE-NATURA smo na DOPPS-u sodelovali tudi pri pripravi Operativnega programa za ESPR, ki del sredstev namenja tudi aktivnostim za monitoring in ohranjanje Natura 2000 vrst ter za izobraževanje.

Daljše poročilo o dosedanjih projektnih dosežkih in dogodkih najdete na spletni strani: http://simarine-natura.ptice.si/rezultati/razno/ D.10: Poročilo za deležnike, 30.9.2014

VABILO

Vljudno vas vabimo, da s svojim znanjem, izkušnjami, idejami in videnjem prispevate k čim boljši pripravi predloga za nova območja Natura 2000 in smernic za upravljanje! Vaš prispevek je zelo pomemben za uspeh tega projekta v najširšem pomenu: projekt bo uspešen le, če bo ohranjanje sredozemskega vranjeka zaživelo v resničnem življenju na morju in na obali, z vsemi izzivi, ki ga ta prinaša.